2e Jaargang No. 7 - Mei 1947

HUMANITAS

ORGAAN VAN DE STICHTING VOOR MAATSCHAPPELIJK WERK OP HUMANISTISCHE GRONDSLAG

REDACTIE: P. C. FABER EN J. BOETJE - Medewerkers: Mr. L. A. Donker, Mr. R. Friedman-v. d. Heide, E. Geerts, Dr. F. Grewel, Dr. G. Th. Kempe, D. Q. R. Mulock Houwer, H. Ploeg Jr., Dr. A. Querido, Mr. B. v. d. Waerden, e.a. - Adres Redactie en Administratie: Frederiksplein 46 Amsterdam-Centrum, Telefoon 36833, Gem. Giro S 602

EEN ACHTERSTAND VAN VIJFTIG JAAR!

Niet lang geleden is de Pers rondgeleid langs verschillende Nederlandse Kinderbeschermings-Inrichtingen. Het Nationaal Bureau voor Kinderbescherming had deze tocht georganiseerd en deze rondgang, welke geschiedde onder leiding van de directeur van het Nationaal Bureau, de heer Mulock Houwer, heeft tot gevolg gehad, dat in bijna alle dagbladen uitvoerige verslagen werden opgenomen.

Het Nederlandse volk in al zijn geledingen, is aandergebracht tot het Kinderbeschermingswerk. Misverstanden zijn uit de weg geruimd en er is meer waardering gekomen voor dit onderdeel van het maatschappelijk werk.

Ook in „De Waarheid" verschenen uitvoerige verslagen onder de titel „Kinderen zonder Thuis". De speciale verslaggeefster van dit blad constateert in het nummer van 27 Maart 1947: „Voor het grootste gedeelte zijn het de kerkelijke verenigingen, die voor deze kinderen iets hebben gedaan." Ze geeft dan weer, wat men haar bij de rondleiding vertelde:

„Zij hebben iets achter zich, waar ze uit putten", zei men ons, „en wanneer het niet-kerkelijke gedeelte van Nederland zich met de Kinderbescherming wil gaan bemoeien, is hier een achterstand in te halen van vijftig jaar."

In „De Waarheid" van 10 April 1947 erkende ik, in een ingezonden artikel, de juistheid van deze uitspraak, maar tegelijkertijd wees ik erop, dat getracht wordt, deze achterstand in te halen en ik wees op de totstandkoming van onze Stichting „Humanitas".

Een achterstand in te halen van vijftig jaar, zo is het inderdaad, en dat is onze opdracht. Het is goed, dat we ons dit duidelijk voor ogen stellen en dat we met elkaar begrijpen, dat we nog een lange en moeizame weg hebben af te leggen.

De stichters van „Humanitas" waren en zijn zich dit volkomen bewust en als we op dit ogenblik ons afvragen: Wat hebben we nu eigenlijk in twee jaar tot stand gebracht, dan zijn we aan de ene kant tevreden en aan de andere kant kunnen we een zeker gevoel van teleurstelling niet onderdrukken.

Tevreden zijn we, wanneer we constateren, dat in veertig verschillende gemeenten afdelingen tot stand werden gebracht. Dit is, menen we, een prestatie op zichzelf.

In veertig verschillende gemeenten werd in de kringen van hen, die zich tot dusver nimmer met maatschappelijk werk bezighielden, belangstelling voor deze arbeid gewekt.

In al deze veertig gemeenten is er een groep van vrijwilligers, die zich voor dit werk beschikbaar wil stellen. Het aantal afdelingen zal, dat weten we, groter worden. Thans worden weer in Gouda de nodige voorbereidingen getroffen en binnen niet te lange tijd zal de afdeling Gouda verrijzen.

Aanknopingspunten hebben we in verschillende plaatsen, verzoeken om inlichtingen bereiken ons voortdurend en de belangstelling is groeiend en groeiend.

De propaganda baart ons derhalve geen zorg. En toch, we zijn niet tevreden. Ons werk is nog niet, zoals we het zouden wensen. Een onzer vrienden, een bekwame en geziene figuur op het gebied der Kinderbescherming, heeft het al dikwijls tegen mij gezegd: „Het is prachtig, dat jullie zoveel afdelingen oprichten, maar het werk in de afdelingen dient met kracht ter hand genomen te worden." Gelijk heeft hij. We willen een achterstand van vijftig jaar inhalen, maar..... gemakkelijk gaat dat niet. Het heeft geen zin, om de waarheid te verbloemen. We zijn er nog lang niet. We hebben wel de organisatie, maar de fundering laat nog veel te wensen over.

De oorzaken? Er zijn er verschillende.

In de eerste plaats is er het voortdurend tekort aan financiën. Zeker, onze positie is minder zorgwekkend dan in het najaar van 1946, maar we zijn er nog lang niet. Ons ontbreken nog altijd de middelen, om — ik noem slechts een enkel voorbeeld — voogdij-kinderen in gezinnen te plaatsen. Onze Stichting is gerechtigd als voogdij-instelling op te treden. Echter, ik schreef het herhaaldelijk, we kunnen pas aan deze zo noodzakelijke arbeid beginnen, indien we een zekere financiële reserve hebben gekweekt.

Uit inlichtingen, die we uit onze afdelingen ontvingen, weten we, dat we erin zullen slagen, gezinnen, geschikte gezinnen te vinden. Voogdij-kinderen en a.s. voogdij-kinderen, die in gezinnen geplaatst dienen te worden, zijn er meer dan genoeg.

Er is behoefte aan gezinsverpleging. Alleen, willen we dit werk aanpakken, dan dienen we een behoorlijk geoutilleerd orgaan te hebben. De mensen, geschikt om dit werk te leiden, kennen we. Het is soms, om ontmoedigd te worden. In veertig afdelingen van ons land vrijwilligers klaar, om dit werk mee aan te pakken. Een grote nood. Een mogelijkheid, om hulp te bieden....., INDIEN HET BENODIGDE GELD ER WAS!

Om grote kapitalen gaat het niet, maar zonder

reserves is het onmogelijk, om te beginnen. Ik hoop, dat deze kreet zal worden verstaan.

Gebeurt er dan niets in onze afdelingen ten opzichte van de Kinderbescherming? Stellig wel. Verschillende vrijwilligers hebben zich beschikbaar gesteld, om als gezinsvoogd op te treden. Echter het lijkt, of men voor de gezinsvoogdij geen vrijwilligers meer nodig heeft. We weten, dat het niet waar is. We weten, dat er nog bestaat een schreeuwend gebrek aan gezinsvoogden.

Waarom, zo vragen wij ons af, wordt er dan niet meer een beroep gedaan op onze mensen? Onze afdelingen zijn bereid, om met andere organisaties, ik denk aan verenigingen „Pro Juventute" en verenigingen van Gezinsvoogden, samen te werken. Aan onze bereidheid ontbreekt het niet. We zijn ons volkomen bewust, dat scholing voor dit werk zeer aanbevelenswaard is.

Alweer, onze afdelingen zijn bereid, ook deze arbeid ter hand te nemen en ons Centraal Bureau is beschikbaar. We staan hier voor een vraag.

Vijftig jaar achterstand, de geneigdheid, om een taak te verrichten en..... behalve op enkele plaatsen —, niet, of niet in voldoende mate, bij deze arbeid ingeschakeld. We hadden gedacht, dat zodra Kinderrechters, voogdijraden, verenigingen „Pro Juventute", Verenigingen van Gezinsvoogden enz., van ons bestaan wisten, dat het aanvragen zou regenen. We meenden, dat er was in Nederland een grote ontsporing en niet het minst onder de jeugd.

We hebben door middel van ons orgaan èn op andere wijze getracht, bekendheid aan ons werk en aan onze bereidheid tot meedoen te geven. Zeker, we weten, onze Stichting bestaat op 31 Mei a.s. twee jaar, de oprichting van verschillende afdelingen is van later datum, er is nog een zekere onbekendheid en toch, en toch, we begrijpen het niet.

Is het zo, dat er onder de buiten-kerkelijke jeugd geen ontsporing plaats vindt? Behoren al de gezinnen, waaruit de gezinsvoogdij-pupillen voortkomen tot de Rooms Katholieke-, de Gereformeerde-, of de Orthodox-Protestantse Godsdienst? Zijn er voor deze arbeid geen vrijzinnigen en buiten-kerkelijken — ze werken in „Humanitas" samen — nodig?

Een achterstand van vijftig jaar, niet alleen op het gebied van de Kinderbescherming, maar op het hele gebied van het maatschappelijk werk. We zijn van plan deze achterstand in te halen en al kunnen we niet constateren, dat we overal met gejuich worden begroet — men leze het jaarverslag van onze afdeling Haarlem — we kennen onze opdracht en..... we gaan door!

Laten onze afdelingen niet de moed verliezen, laten zij actief blijven, we zijn ervan overtuigd, op de duur zal ook buiten onze kring het besef rijpen, dat juist wij door onze bindingen in staat zijn, nieuwe krachten voor deze arbeid te interesseren. Laat men de scholing ter hand nemen en laten de afdelingen de kinderrechters in hun ressort, voor zover dit niet reeds geschiedde, berichten, dat zij bereid zijn, om medewerking te verlenen aan het werk der gezinsvoogdij.

Vijftig jaar ten achter zijn de buiten-kerkelijken, heeft men geconstateerd. Deze constatering houdt in een verwijt.

We aanvaarden dit verwijt en we erkennen dat het terecht gemaakt wordt. Echter, we herhalen, we gaan die achterstand inhalen.

Vrienden, aanvaardt dit verwijt als een maanwoord! Pakt mede aan, NU.

Versterkt de gelederen en vergeet de financiële propaganda niet!!

P. C. F.

Dagboek blaadjes

„De bond" is er . . . . . nu verder!

Zaterdag 19 April: de Bond van Maatschappelijke Werkers opgericht!

Een gebeurtenis, om in mijn dagboek aan te tekenen, nadat ik reeds eerder (Maartnummer) een blaadje aan de plannen der oprichting wijdde. Daarin citeerde ik de wens (uit 1903) van mevr. M. G. Muller —Lulofs: „Het Vakverenigingswezen vinde dus zijn weg, ook onder de werkers op Sociaal gebied."

Is die wens met de oprichting van de Bond in vervulling gegaan? Helaas, meen ik, moet het antwoord daarop luiden: „Neen, nog niet".

Ter vergadering bleek duidelijk, hoe onder de maatschappelijke werkers, althans onder een groot deel van hen, het nog steeds een beetje beneden hun „stand" gevonden wordt lid van een vakvereniging te zijn. Daarom was door het voorlopig bestuur kennelijk een compromis bereikt tussen hen die duidelijk wèl een vakvereniging wensen en hen, die slechts vaag, of in het geheel geen vakvereniging voorstaan. Ook hier is het compromis in het belang van de zaak toe te juichen, mits men er zich van bewust is, dat in de toekomst niet volstaan mag worden met vaagheden omtrent de doelstelling. In het bijzonder dan wat punt 4 daarvan betreft: de verbetering van de rechtspositie van de maatschappelijke werker.

Dat is een vakverenigingstaak, ook als men deze niet vooropstelt. Want punt 1 der doelstelling: bescherming van het beroep, is onafscheidelijk verbonden met de rechtspositie der werkers in dat beroep.

Het moet sociale werkers toch wel bekend zijn (hetgeen kennelijk niet altijd het geval is) hoe zeer de vakvereniging tot de maatschappelijke verheffing van de werkers in bepaalde beroepen en tegelijkertijd daardoor tot bescherming van die beroepen heeft bijgedragen. We noemen een langjarig èn een recent voorbeeld.

De typografen in Nederland hebben, vooral dank zij hun vakvereniging, zichzelf en hun vak op een plan gebracht, waarvan alle van vakvereniging afkerige maatschappelijke werkers mochten wensen, dat het in hun beroep half zo ver gevorderd was.

En het recente voorbeeld: De handelsreizigers zullen dank zij het ijveren van hun vakbonden, niet alleen meer op provisie werken, maar een vast basissalaris ontvangen. Een materiële verbetering, zeker, maar niet minder een morele, dus: bescherming van het beroep.

Men zal hierbij kunnen opmerken, dat de verhouding werknemer—werkgever in het maatschappelijke werk ietwat anders is dan veelal in het bedrijfsleven. Inderdaad: onder het motto, dat het hier gaat om ideële arbeid, is er, we aarzelen niet het uit te spreken, veel roofbouw gepleegd op de maatschappelijke werkers. Denken we slechts bijvoorbeeld aan de werkers in de particuliere Opvoedings-Inrichtingen. Insiders zullen zeker niet ontkennen, dat er alleen reeds hier voor een bond van Maatschappelijke Werkers een taak ligt, waarbij bescherming van het beroep en verbeterde rechtspositie hand in hand gaan. Men zoekt die verbetering, ook dat bleek ter vergadering duidelijk, vooral in de bescherming van de titel maatschappelijk werker, dat wil dus tevens zeggen: in de opleiding.

Dat is toe te juichen door ieder, die het wel meent met het maatschappelijk werk en de maatschappelijk werker. Maar ook hier moge een duidelijke waarschuwing klinken.

Laat men vooral niet al te eenzijdig en al te nadrukkelijk de theoretische scholing, hoe nodig die ook is, voorop stellen. De praktijk in het werk en in het leven spreekt ook een woordje, ja juist in het maatschappelijk werk een groot „woordje" mee. Ook dat weten de insiders. Hierbij komt nog iets, dat wel eens duidelijk mag worden vastgesteld: Ook de deelname aan opleiding tot maatschappelijk werk is nog al te zeer afhankelijk van de sociale positie, duidelijker gezegd: onze scholen voor maatschappelijk werk hebben tot dusver te weinig kinderen uit de arbeidersklasse opgeleid. Niet, omdat ze bewust werden uitgesloten, integendeel, maar wel, omdat het geld er niet was. En zo is het thans nog veelal. De doelstelling van de Bond omtrent bescherming van beroep en titel, krijgt dan ook eerst haar volle rechtvaardiging, indien in de toekomst de eis eraan wordt toegevoegd: Toelatingsmogelijkheid tot de opleiding voor allen, die aanleg en capaciteit hebben voor het maatschappelijk werk. Uit ervaring weten we, dat er thans jongeren zijn uitgesloten, geschikt voor dit werk, omdat ze enerzijds geen geld hebben voor de opleiding, anderzijds ook uitgesloten zijn van de practische vorming, omdat de daar bestaande rechtspositie(?) hen dat onmogelijk maakt. Zo er één functie is, welke geen „standenberoep" mag zijn, dan is het die van maatschappelijk werker. „Dit is dan alweer een soort vakverenigingseis, ja, dat lijkt zelfs een beetje op politiek", hoor ik sommigen zeggen.

Ondanks de schrik, die dat misschien bij hen teweeg brengt, zeg ik: „Ja, daar heeft het misschien iets mee te maken". Wie meent, dat in de tijd, die voor ons ligt organisatie van maatschappelijk werkers mogelijk is zonder zich duidelijk uit te spreken over de sociaal-economische positie, waarin deze werkers en hun arbeid zijn geplaatst, doet beter bij dit bescheiden begin van de Bond op te houden en er weer een gezelligheidsvereniging van te maken.

Er was echter ter vergadering ook duidelijk een teken, dat er zijn, die meer willen. De jonge vrouw, die opmerkte, een voorbeeld te nemen aan de arbeiders, wat het offer der contributie betreft aan hùn vakvereniging, gaf dat teken.

Moge het worden verstaan, zodat het gekozen bestuur de middelen krijgt een volledige kracht aan te stellen en een goed geoutilleerd Bondsbureau in te richten. Dan eerst krijgt de nieuwe Bond de kans die betekenis te verwerven, welke hij nodig heeft om de doelstellingen verder met elkaar in overeenstemming te brengen en in de practijk te verwezenlijken.

De Bond is er..... nu verder!

VACANTIE!!! met toeslag, of..... afslag?

Mei! De maand, waarin de plannen worden gemaakt voor de vacantie. Opgeven van de periode, waarin men zou willen gaan. Nu de eerste, eindelijk warme, zonnestralen ons koesteren, denken velen reeds bij voorbaat aan die tijd van rust en verpozing.

Zal er voor veel maatschappelijk werkers wel de mogelijkheid zijn, met vacantie te gaan? Ik denk aan de werkers in overvolle tehuizen met veel te weinig personeel. Is voor velen van hen de vacantie geen wensdroom, die dit jaar niet in vervulling kan gaan? Men zal er, indien het maar even gaat, toch ook met de pupillen op uit gaan? Kamperen bijvoorbeeld, in een andere omgeving, ook met hen.

En als het dan nog wel te regelen is met de vacantie voor het personeel, beschikken deze, veelal schriel betaalde werkers over de middelen, nu eens ongestoord van die zo wel-verdiende vacantie te genieten? Vacantietoeslag? Dat is helemaal een wensdroom in dit werk. Blijkbaar alleen te vervullen voor de arbeiders in het bedrijfsleven, wier vakbonden, via de Stichting van de Arbeid, thans een week vacantietoeslag bepleiten.

Vandaag in de koesterende zon over deze dingen peinzende, denk ik ook nog aan een *vacantie-afslag*, die, nog maar enkele jaren geleden, mogelijk was voor maatschappelijk werkers. U gelooft dit niet! Toch is het zo. Hoe dat kan?

Wel, in een tehuis, waar een heel goede kennis van mij iets te zeggen had, ging (voor en ná een heerlijke kampweek met de pupillen) het personeel ook met vacantie.

Mijn goede kennis meende, dat het heel gewoon was en vanzelfsprekend, dat verrekening plaats vond van dat deel van het (zeer lage) salaris, dat als kost en inwoning tijdens de vacantie niet werd genoten. Maar dit bleek een al te sociale misrekening te zijn, die in sociaal werk niet gemaakt mocht worden. „Want", zo deelde het Bestuur mee, „tot nu toe was dat nooit gebeurd en bovendien gingen de betreffende personeelsleden toch veelal bij hun familie logeren".

Het eerste argument was al bijzonder steekhoudend en stel U wat het tweede betreft voor, dat het personeel eens een revolutionnair plan had, wèl de (noodgedwongen) traditie te doorbreken en zo maar als vrije mensen eens niet naar familie te gaan.

Bij mijn gepeins over dit merkwaardige feit vraag ik mij vooral af, of nu — anno 1947 — deze achterlijke opvatting nog bestaat. Indenken kan ik het mij niet, want onder de druk der omstandigheden (helaas vaak alléén daardoor!) is men „socialer" gaan denken.

Echter — zo ja: een eerste — vakverenigings-taak voor de nieuwe Bond.

JOB.

CIJFERS DIE TE DENKEN GEVEN

Het Bureau van de Statistiek der Gemeente Amsterdam geeft dikwijls zeer belangrijke mededelingen.

In een kort geleden verschenen publicatie over de loop der bevolking van Amsterdam gedurende 1938 tot 1946 treft ons o.a. het aantal der ingeschreven echtscheidingen.

Wanneer wij de cijfers van vóór de oorlog met die van na de oorlog vergelijken, dan valt een zeer belangrijke stijging te constateren.

Uit genoemde publicatie nemen wij de volgende cijfers over:

			Percentage: per 1000 inw.
1938	719	ingeschreven echtscheidingen	0.9
1939	747	„ „	0.9
1940	757	„ „	0.9
1941	777	„ „	1.0
1942	866	„ „	1.1
1943	972	„ „	1.2
1944	1047	„ „	1.3
1945	823	„ „	1.1
1946	2071	„ „	2.6

Zeer terecht wordt in de toelichting tot deze cijfers gezegd, dat misschien uitstel tot na de oorlog mede oorzaak kan zijn van het buitengewoon hoge cijfer voor 1946, maar afgezien van een geringe daling in het jaar 1945, valt er een voortdurende stijging te constateren.

Vergelijken wij de cijfers van 1938 en 1946, dan zien wij, dat per 1000 inwoners het percentage aan ingeschreven echtscheidingen is gestegen van 0.9 tot 2.6, m.a.w. dat in 1946 het aantal echtscheidingen in Amsterdam per 1000 inwoners bijna driemaal zo hoog is.

Jammer genoeg lezen wij uit deze cijfers niet, hoeveel kinderen er bij deze echtscheidingen zijn betrokken (zie noot), maar zonder enige overdrijving menen wij te mogen zeggen, dat achter deze cijfers een groot stuk kinderleed verborgen ligt.

Wie dikwijls in aanraking is gekomen met kinderen van gescheiden ouders en wie kinderen van gescheiden ouders in inrichtingen heeft verpleegd, weet, dat hier altijd voor de kinderen een grote nood is. Dikwijls heb ik kinderen in inrichtingen „echtscheidinkje" zien spelen en men behoeft niet sentimenteel van aanleg te zijn, om in dit spel te zien de weerspiegeling van veel leed, dat deze kinderen hebben ondervonden.

Hier rijst voor de kinderbescherming hoe langer zo meer een beklemmende vraag en wel deze: Wat doen wij met al deze kinderen, die dit leed treft? Welke maatregelen dienen te worden genomen ten opzichte van deze grote groep van kinderen?

Het echtscheidingsvraagstuk telt vele kanten, maar wat ons treft is bij voorduring het vraagstuk van het kinderleed.

Misschien is er aanleiding, om dit vraagstuk ook in ons orgaan nog eens afzonderlijk aan de orde te stellen.

P. C. F.

Noot: Uit het rapport door de commissie „Jeugdzorg" a.d. Gemeenteraad v. A'dam uitgebracht citeren we nog het volgende:

In 1946 werden in A'dam ingeschreven 2071 echtscheidingen en op grond van deze cijfers kan worden aangenomen dat in 1946 alleen al in A'dam naar schatting 2500 kinderen zijn beroofd van een normaal gezinsleven".

BOEK EN PERS

HET GOUDEN JUBILEUM VAN EEN TYPISCH AMSTERDAMS INSTITUUT.

De heer J. C. van Dam, directeur van de Gemeentelijke Dienst voor Sociale Zaken te Amsterdam deed een goed werk door, onder bovenstaande titel, een kort historisch overzicht van de Vrijwillige Armverzorging te Amsterdam te doen verschijnen.

Op 4 December 1895 nam de Gemeenteraad het voorstel aan, dat de mogelijkheid in hield, dat, nadat tot ondersteuning is besloten, vrijwillige armenverzorgers worden ingeschakeld „tot uitreiking van de onderstand en verzorging van de behoeftigen".

Natuurlijk verliepen nog enige tijd, voor het nieuwe instituut der vrijwillige verzorging in werking trad, maar toch, aan het eind van 1896 was de zorg voor de „bedeelden", die de Nederduits Hervormde-, de Evangelisch Lutherse- of Rooms Katholieke Godsdienst beleden, geregeld. Vijftig jaar bestaat thans dit Instituut.

Interessante bijzonderheden zijn in het overzicht van de heer van Dam te lezen.

In 1896, zo vernemen we, is het grootste wekelijks uitgekeerde bedrag *f* 2.50. In enkele gevallen werd daaraan steun in natura in de vorm van enige broden toegevoegd.

Deze broden moesten echter bij het Burgerlijk Armbestuur door de „bedeelden' worden afgehaald.

Hoe vatten de vrijwillige verzorgers in 1896 hun taak op?

Uit een verslag van de Wijkvereniging der Nederduits Hervormde gemeente wordt het volgende geciteerd:

„Ofschoon er tot de bedeelden velen behoren, die doof zijn voor alle vermaningen en pogingen, om hun godsdienstig leven op te wekken en wier leven, zoals een der voorzitters zich uitdrukte, een boekdeel van ellende is, zo vermenen wij toch nu reeds te mogen uitspreken, dat de thans gevolgde wijze van bedeling voor velen een grote zege is.

Van het kerkbezoek blijven nog velen terug, wegens gebrek aan voldoende kledingsstuken, doch werden in het algemeen de bijbellezingen in de verschillende wijken beter dan vroeger door hen bezocht en worden zij dan ook steeds tot trouw bezoek hiervan opgewekt.

In enkele wijken werd door de Voorzitters aan oppassende gezinnen met het Kerstfeest een extra uitgave uitgereikt, door hen tot dit doel bijeenverzameld."

Wij geven dit citaat zonder commentaar. Uit het jaarverslag, lopende van April 1897—1898 betr. de Lutherse Gemeente haalt de heer van Dam het volgende aan:

„Wekelijks werden de armen door hunne verzorgers en verzorgsters bezocht en niet alleen brachten zij daar het geld, maar spraken den armen moed en vertrouwen op God in, gaven hun raad, gevoelden mede hun benarde omstandigheden, hunne treurigheid, ook wel een enkele maal hunne blijdschap. Zoo sprenkelden zij vaak zonnestraaltjes in het grauwe leven der armen".

Natuurlijk deden zich aanvankelijk wel eens moeilijkheden voor, maar toch, na overleg, werden de moeilijkheden uit de weg geruimd en na tien jaar kon geconstateerd worden, dat het nieuwe Instituut zich zijn plaats had veroverd.

Het werk werd uitgebreid, de Gereformeerde, de Hersteld Evangelisch-Lutherse- en de Joodse Wijkverenigingen werden ingeschakeld. Later kwamen nog andere verenigingen medewerking verlenen. Uit onze kring was het de Vereniging van Modern Georganiseerde Vrijwillige Verzorgsters, welke van 1927 dateert en welke vereniging, thans als sectie van onze Amsterdamse afdeling van „Humanitas", nog altijd actief werkzaam is.

Natuurlijk heeft het Instituut der Vrijwillige Verzorging in de bezettingsjaren ook met moeilijkheden te kampen gehad. Het historisch overzicht van de heer van Dam vertelt ons hierover uitvoerig.

Onze Vereniging van Modern Georganiseerde Vrijwillige Verzorgers staakte in Januari 1942 haar werkzaamheden en ook het Genootschap „Liefdadigheid naar Vermogen" verdween.

Het totaal aantal Vrijwillige Verzorgers, dat in 1940 2674 bedroeg, was in 1945 gedaald tot 1180.

In 1946 was het echter weer gestegen tot 1493, die in totaal 7044 (in 1940: 18362 gezinnen) gezinnen verzorgden, terwijl het uitgekeerde bedrag over 1946 bedroeg *f* 3.610.596,39 (in 1940: *f* 6.243.138,20).

En hoe zal het nu, na de aanneming van de Wet Drees, met het Instituut der Vrijwillige Verzorgers gaan?

De heer van Dam meent, dat er geen reden is, om het Instituut op te heffen.

Hij geeft enkele suggesties en besluit zijn historisch overzicht met de volgende wens:

„Moge dan dit van waarachtige burgerzin getuigende instituut van de eerste halve eeuw, vol vertrouwen zijn verdere tocht naar het volle eeuwfeest aanvaarden".

Onze lezers weten, dat we voor het instituut der Vrijwillige Verzorging meermalen een lans braken

en dat, mede zij de aandrang van afdelingen van onze stichting, dit instituut in andere gemeenten werd ingevoerd.

Uit ervaring weten we, dat verschillende directeuren van Gemeentelijke Diensten van Sociale Zaken bezwaren tegen dit Instituut hebben en dat ook wethouders van Sociale Zaken er soms niet al te sympathiek tegenover staan.

Hen allen zij dit korte geschriftje, dat gedrukt werd op de Stadsdrukkerij van Amsterdam, van harte ter lezing aanbevolen. P. C. F.

„Vuurdoop in schoffiesland", door Juliette Pary, Vert. Beatrice Willing uitg. „De Driehoek", 's Graveland.

Dit reeds voor de laatste oorlog verschenen en erna opnieuw direct weer uitgegeven boek is, in de gewone zin, geen studieboek. Men zal het wellicht rekenen tot de rubriek ontspannings- of romanliteratuur. Heeft het dus wel zin het hier te bespreken? Volmondig antwoorden we: ja.

Want dit boek is toch, zoals prof. Langeveld in het voorwoord schrijft: „een leerboek" wanneer dit niet zo schools klonk."

Het geeft inderdaad lering aan allen, die zich op enigerlei wijze met opvoeding van kinderen, speciaal van moeilijke en misdeelde kinderen, bezig houden. En wel op een wijze die mij heel wat aanvaardbaarder wil voorkomen, dan veel wat op dit terrein, ook in ons land, reeds het licht zag. Noch de leiding van de hier beschreven kinderkolonie van grote-stadskinderen (uit Parijs), noch de kinderen zelf worden hier geïdialiseerd onder het twijfelachtig-sentimentele motto: „ruwe bolster-blanke pit". Wat menig Nederlands lezer wellicht zal treffen is de improvisorische wijze waarop deze kolonie wordt opgezet. Wij doen wat meer dan de Fransen aan organisatie. Dit bedenkende kunnen we dan echter verder de gezonde en frisse geest die uit het boek spreekt niet anders dan waarderen. Vooral omdat één waardevol devies voor alle arbeiders(sters) op dit terrein ons steeds duidelijk voor ogen wordt gehouden, zij het geheel onopzettelijk, door de geest van het boek zelf. Dit devies: houdt uw werk fris, bindt u niet aan schema's en tradities als het werk met en voor de kinderen nieuwe eisen stelt.

Dan zijn er ook gedeelten in het boek die een critisch geluid doen horen ten opzichte van een zeker soort „liefdadigheid", die op de lezer een misschien wat onbesuisde indruk kan maken of wel de opmerking uitlokken: „dit bestaat toch niet meer." Zo b.v. in het hoodstukje „Hoog bezoek" (pag. 103). Laat ons echter eerlijk zijn en vaststellen dat, ook ten onzent, nog in menig „schoffiesland" al teveel „hoog bezoek" rond loopt dat slechts let op platgereden grasvelden waar niet op gespeeld mag worden, op de uiterlijke „netheid" en aan het werkelijke leven en streven van de „schoffies"(?) voorbijgaat.

En bestaan er nergens toestanden meer, is de geest al geheel uitgebannen, die blijkt uit het hoofdstukje „Apostolaat"? (p. 54). Is in het Maatschappelijk werk, ook ten onzent, de hooghartig-feodale verhouding als blijkt in deze schets over de te harde bedden reeds geheel verdwenen? „Voor de kinderen" schrijft mevrouw Lescroisat, vice-presidente van de Stichting, „komt het er niet op aan: ze zijn eraan gewend, de stakkerdjes". Voor het personeel heeft ze deze oplossing: de directrice krijgt een nieuw divanbed; de assistente houdt hetzelfde bed, maar er komt een nieuwe matras op, die groter en zachter is, op die manier blijven er twee matrassen over, die de wasvrouw en de huishoudster kunnen krijgen; op een dubbele matras zullen ze dan zeker erg goed liggen. In mijn antwoord heb ik de vice-presidente gemeld, dat wanneer het hele personeel geen andere bedden kreeg, ik zelf geen nieuw accepteerde. Het moest voor allen worden gedaan of voor niemand". Insiders mogen beoordelen of dit een karakteristiek uit de geheel overwonnen verleden tijd is. Ik meen dat dit, door een impulsieve en liefdevolle arbeidster onder en met misdeelde jeugd geschreven boek, ons in menig opzicht een waarschuwende spiegel voorhoudt. Individueel en gemeenschappelijk doet het ons beseffen welke opofferende en tegelijk vernieuwende arbeid er nodig is de nog niet gegrepen massa-jeugd een binding te geven voor eigen en gemeenschapsleven.

Vooral om de diep–doorvoelde-waarlijk humanistische geest, waarin het is geschreven, kunnen wij lezing van dit boek onze lezers en medewerkers(sters) van harte aanbevelen. J. B.

„ONTSPOORDE MENSEN".
„VOLKSBELANG EN MENSENPLICHT."

Onder de titel „Ontspoorde mensen" gaf „Het Vrije Volk" van 20 Februari een beschouwing over de ontreddering, ontstaan in de bezettingstijd en voortgezet tot heden.

„De golf van misdadigheid", aldus het blad, door de oorlogsstorm opgezweept, woedt in vredestijd na".

Het blad wijst er dan op hoe onvoldoende de kostbare politionele maatregelen op zichzelf zijn en dat slechts positieve arbeid, vooral onder de jeugd, het morele peil zal kunnen verhogen. Dit dan samengaande met een gezonde en evenwichtige sociale en politieke ontwikkeling. En tot slot stelt „H.V.V.", vast: „het is volksbelang en *mensenplicht* al het mogelijke te doen om ook deze wonden te helen".

Mensenplicht. Ziedaar hetgeen we hier vooral willen onderstrepen. Het mogelijke doen, dat is ook de direct voor de hand liggende taak tegenover den ontspoorden medemens. In het verleden werd nogal eens gedacht dat alleen de sociale en politieke arbeid redding kon brengen in individuele nood.

„Humanitas" is sedert de bevrijding de organisatorische vormgeefster van het groeiende besef in steeds breder volksgroepen, dat ook arbeid van mens tot mens en volksbelang hand in hand gaan. Daarvan te getuigen, niet in het minst onder velen uit de lezerskring van het geciteerde blad, is de opgave van onze groeiende schare medewerkers(sters). J. B.

HET MILITAIRE WERK VAN HET HUMANISTISCH VERBOND

In de garnizoens-stad Utrecht is door het Humanistisch Verbond het werk voor de buitenkerkelijke militairen ter hand genomen. Het doel: een goede vrije-tijdbesteding voor de jonge militairen, kennis maken met geestverwante militairen en burgers. Al de jongeren, die binnenkort in dienst treden, raden wij dringend aan zich met ons Verbond in verbinding te stellen, hetzij via het plaatselijk secretariaat van Humanitas of Humanistisch Verbond hetzij rechtstreeks aan het Centraal Bureau te Utrecht.

Ouders, die dit lezen, verzoeken wij dit voor hun kinderen te doen en tevens de jongeren uit hun omgeving op deze mogelijkheid attent te maken.

Uw jongens komen dan in gezinnen, die zich bereid verklaard hebben, hen gastvrijheid te verlenen. Het zal u goed doen te weten dat zij een „pleeghuis" hebben met „pleegouders", die hen met moeilijkheden in de vreemde en nieuwe omgeving de helpende hand kunnen bieden. Andere garnizoensplaatsen zullen Utrecht spoedig volgen. Schrijf dus voor alle plaatsen naar het Centraal Bureau van het Hum Verbond te Utrecht, Weerdsingel O.Z. 80.

1/4 cent

Het verhaal begint eentonig te worden. Altijd weer aan hameren wij op hetzelfde aambeeld. Wij herhalen zo vaak, wat wij reeds gezegd hebben en zelfs zeggen wij dan nog eens, wat al zo dikwijls werd herhaald. **Wij hebben geld nodig.** Al zijn onze zorgen veel minder groot dan in het najaar van 1946, willen wij al onze plannen ten uitvoer brengen, dan moeten wij de beschikking hebben over de nodige geldmiddelen.

Naast de steun van organisaties en instellingen hebben wij ook de hulp nodig van onze afdelingen. Laten wij het voor dit keer eens concreet zeggen.

Volgens een globale berekening, die ik maakte, bedraagt het aantal inwoners in de plaatsen, waar wij afdelingen hebben gevestigd, in totaal ongeveer 3.700.000.

Natuurlijk kan ik niet berekenen, welk gedeelte van deze inwoners zich zal interesseren voor het werk, dat door onze Stichting Humanitas wordt verricht en bereid is, zich daarvoor een offer te getroosten. Stel, dat per elken inwoner per jaar een bedrag zou kunnen worden verkregen van één cent, dan zouden wij volkomen uit de zorgen zijn. Wij waren dan in staat, om heel wat en goed werk te verrichten.

Wij houden er ons van overtuigd, dat de afdelingen zullen zeggen, dat dit nog niet mogelijk is. Daarom wil ik komen tot een compromis-voorstel. Laat ik niet van onze afdelingen vragen één cent per jaar per inwoner, maar laat ik volstaan met te zeggen, dan wanneer onze afdelingen erin zullen slagen, om elk jaar weer aan, aan onze centrale kas een bedrag af te dragen van een kwart cent per inwoner, dat wij dan voorlopig tevreden zullen zijn.

Onze afdelingen kennen dus nu hun devies: Voor 1947 wordt aan de centrale kas afgedragen een bedrag berekend naar een kwart cent per jaar per inwoner. Mij dunkt, dit moet te volbrengen zijn.

Mag ik een wedstrijd doen openen en vragen aan deze afdelingen die daartoe nu reeds in staat zijn, dit bedrag nu reeds aan ons centraal bureau over te maken?

Beloningen kan ik niet toezeggen, alleen een woord van hartelijke dank zal worden gebracht aan degenen, die het eerst aan deze opdracht zullen voldoen.

Wij zijn ervan overtuigd: Het is mogelijk. Gelukte het niet aan onze afdeling Leeuwarden, om in een paar dagen meer dan ƒ 1.700,— bijeen te brengen door middel van een collecte?

Bestuursleden van onze afdelingen, pakt deze propaganda aan en verblijdt ons met Uw berichten. Gezamenlijk aan de slag en daardoor iets goeds tot stand gebracht!!

P. C. F.

BOND VAN MAATSCHAPPELIJKE WERKERS IN NEDERLAND

Een dezer dagen is te Amsterdam een Bond van Maatschappelijke Werkers in Nederland opgericht. Het doel van deze Bond is o.a. te bevorderen, dat alleen zij de titel van „maatschappelijk werker" mogen voeren, die uit hoofde van een diploma voldoen aan de eis van vakbekwaamheid. Een overgangsregeling wordt bepleit voor maatschappelijke werkers, die in de praktijk gevormd zijn en over voldoende vakkennis beschikken.

Naast de bescherming van de titel wordt gestreefd naar een verbetering van de rechtspositie van de maatschappelijke werker. In het werkprogram is ook opgenomen de verdieping en uitbouw van het maatschappelijk werk door studie en propaganda, alsmede het zoeken naar contact met organisaties van maatschappelijke werkers in het buitenland.

Het voorlopig bestuur bestaat uit vertegenwoordigers van de kinderbescherming, maatschappelijk werk in bedrijven, maatschappelijke zorg, reclassering, volksontwikkeling en woninginspectie.

Voorzitter is dr. H. P. Cloeck; secretaris A. J. Rietveld, Pleinweg 13d, Rotterdam. Inlichtingen over doelstelling en lidmaatschap worden met ingang van 1 Juni 1947 gaarne verstrekt door mej. J. J. A. Löhnis, Richard Holstraat 12b, Amsterdam-Zuid.

ONZE ALGEMENE VERGADERING

Dit nummer van ons orgaan verschijnt aan de vooravond van deze vergadering, welke gehouden wordt op Zaterdag 17 en Zondag 18 Mei te Utrecht. In het kader van onze regelmatige landelijke conferenties wordt dit stellig weer een belangrijke samenkomst.

Twee inleidingen worden gehouden. Die over: „Gezinsverzorging heeft tot doel mede de stoot te geven aan een verdere uitbouw van en deelname aan dit werk van onze afdelingen. Tot onze grote spijt kan onze vriend C. van der Lande voor dit onderwerp niet als inleider optreden. Wat des te meer jammer is omdat hij mede zou hebben getuigd van de grote belangstelling die in de kringen der vakbeweging voor dit belangrijke onderdeel van het maatschappelijk werk bestaat. Door verblijf in het buitenland moet v. d. Lende zijn bereidverklaring als inleider op te treden, welke wij op hoge prijs hebben gesteld, intrekken.

Mej. M. A. Stolk en P. C. Faber treden nu als inleiders op.

Als inleider treedt op onze algemene voorzitter, Mr. J. in 't Veld. Zijn inleiding wordt gehouden op de zitting van Zondagochtend. Wij behoeven niet te zeggen, dat wij de overtuiging hebben, dat deze inleiding ons veel zal hebben te zeggen. De ervaring heeft ons wel geleerd, dat één inleiding van onze voorzitter altijd voor ons betekent het ontvouwen van nieuwe plannen en het openen van nieuw perspectief.

Des Zaterdagsmiddags zal door de alg. secretaris het jaarverslag en het financieel verslag worden uitgebracht. Voor de Britsturen van onze afdelingen zal dunkt mij, ook dit van betekenis zijn.

Behalve, dat er gewerkt zal worden, is er dan nog het samenzijn van de werkers uit de verschillende afdelingen; het aanknopen en vernieuwen en versterken van vriendschapsbanden, het tot stand brengen van contact en het opgaan in de prettige sfeer, die tot dusverre al onze bijeenkomsten kenmerkte.

Ook deze algemene vergadering, daarvan zijn we overtuigd, zal weer een verdieping en versterking brengen voor het werk van „Humanitas".

JEUGD IN NOOD

Van het Comité „Hulp aan de in nood verkerende Jeugd" te Utrecht, ontvingen we een folder, die het opschrift draagt „Jeugd in Nood" en in welk opschrift sterk omlijnd voorkomt het teken: „S. O. S."

„S. O. S." — zo is het!

„Het Utrechts Comité", zo deelt de voorzitter van het Comité, H. v. d. Vlist, Wethouder van Onderwijs en Jeugdzorg (ook nog voorzitter van de afd. Utrecht van „Humanitas") in een kort artikeltje mee, „heeft de stad verdeeld in een 17-tal districten. In al deze districten zijn Wijk-commissies ingesteld. Deze commissies bestaan uit vijf of zes personen, n.l. een geestelijke, een medicus, een paedagoog, een jeugdleider en sociaal werker of sociaal werkster en een andere persoon, die in die buurt goed bekend staat. De personen zullen meestal in die wijk door hun arbeid als predikant, priester, dokter, schoolhoofd, wijkzuster, zeer goed bekend zijn. Zij worden zo gekozen, dat de voornaamste geestelijke richtingen in ons volk daarin vertegenwoordigd zijn, dus ook de buitenkerkelijken."

De voornaamste kenmerken van dit Utrechtse initiatief zijn:

a. de verdeling in districten;
b. de samenwerking van alle bevolkingsgroepen.

Wij hopen zeer, dat deze arbeid zal slagen, mede door de arbeid van de Centrale Commissie.

„Laten wij dus niet schromen", zo eindigt de opwekking van Van der Vlist, „gezamenlijk de geestelijke gezondheid van onze jeugd en dus van ons te verbeteren, door onze schouders onder het werk te zetten."

We vertrouwen, dat Van der Vlist t.z.t. in „Humanitas" wel eens iets van de resultaten van dit initiatief zal willen vertellen.

P. C. F.

VERZOEK

Ter besparing van administratie verzoeken wij onze abonné's het abonnementsgeld voor de tweede jaargang te willen storten op onze rekening van de Gemeentegiro Amsterdam S. 602, of door middel van postgiro 13500 t.b.v. Gem.-Giro A'dam S. 602.

ONZE PROPAGANDAKAART

Op de achterpagina van dit nummer plaatsen we een afbeelding van deze kaart.

Albert Hahn Jr. maakte dit propagandamiddel geheel belangloos voor onze afdeling Amsterdam.

Behalve de propaganda zijn ook onze financiën gebaat bij een ruime verkoop. Daarom stelt het centraal bureau deze als ansicht te gebruiken kaart ter beschikking van onze afdelingen tegen de prijs van 5 cent per stuk. De op de kaart vermelde verkoopprijs is 10 cent.

Afdelingsbesturen bestelt dus spoedig. Vrienden en vriendinnen van „Humanitas": Koopt, verkoopt en verzendt onze propagandakaart:

„Een blijde jeugd" ook door het maatschappelijk werk van „Humanitas".

UIT ONZE AFDELINGEN

LEIDEN.

Het werk in de afdeling Leiden breidt zich nog regelmatig uit. Steeds meerdere personen verzoeken ons het steungeld thuis te brengen en de Sociale Dienst geeft hiervoor gewoonlijk toestemming.

Onze voorzitster verricht veel werk voor het Consumenten Crediet. Met de afdeling van het Genootschap hebben wij regelmatig contact en vermoedelijk zullen wij bij dit werk binnenkort worden ingeschakeld. Een aantal medewerkers en medewerksters hebben een of meer politieke Delinquenten onder toezicht. De Kinderrechter doet niet vaak een beroep op onze Stichting, doch bij een onderhoud met de onlangs benoemde Ambtenaar voor de Kinderwetten is afgesproken, dat hij in de toekomst ook onze Stichting zal inschakelen. Wij hebben zitting in de Commissie van Sociale Zaken, het Sociaal Advies Bureau, het Bestuur van Politieke Delinquenten, terwijl wij ook betrokken zijn bij het Internaat voor Gezinsverzorgsters. Het zwakste punt zijn de financiën, doch wij doen ons best ook dit in orde te krijgen.

H. Z. Jr.

ZAANSTREEK.

Opgericht: de sectie Kinderbescherming. Voorzitter: E. Feuger, Zaandam; secretaris: A. W. Rosenbohm.

In het bestuur komen ambtenaren van Sociale Zaken te zitten uit alle Zaangemeenten. Een en ander zit thans organisatorisch goed in elkaar, zodat we hopen dat deze sectie heel gauw op volle toeren zal zijn.

Sectie Reclassering, blijkt moeilijk op gang te brengen in Zaandam. In Wormerveer loopt de reclassering door onze mensen gedaan, uitstekend.

Sociale Zorg. Loopt heel goed. Plannen voor diverse contactavonden zijn lopende.

Door de dienst van Sociale Zaken te Zaandam wordt een reeks lezingen belegd. Op de eerste lezing van de heer v. Linschoten uit Utrecht, over „Huisvesting van a-socialen", waren zeer veel van onze medewerkers aanwezig.

Nog een tweetal lezingen zullen volgen.

Het **adviesbureau** geniet meer belangstelling. We gaan meer reclame ervoor maken.

APELDOORN.

Op Maandagavond 28 April sprak voor deze afdeling P. C. Faber over: De ongrijpbare asfalt-jeugd. Het was een alleszins geslaagde bijeenkomst, waardoor het werk in deze afdeling zeker gestimuleerd werd.

HAARLEM.

Uit het jaarverslag 1946 van onze actieve afdeling Haarlem blijkt de weliswaar moeizame maar gestage opbouw van ons werk in de Spaarnestad. Moeizaam omdat men niet overal die medewerking krijgt welke nodig is, om vooral het buitenkerkelijk volksdeel meer in het maatschappelijk werk te betrekken. Gestaag werd desondanks doorgewerkt en de resultaten bleven niet uit, dat blijkt uit het jaarverslag van onze taai-doorzettende secretaris Vliegen. Die daarbij inmiddels het werk met onze medewerkers verricht onder het motto van een Frans spreekwoord: „Qui trop embrasse, mal étreint!" (Wie te veel wil doen, brengt niets tot stand.)

Het is een practische eis alles geleidelijk te doen naarmate onze krachten toenemen, constateert hij daarbij.

Aan de toeneming van die krachten wordt in Haarlem, zoals elders, met toewijding gewerkt, Hulde voor dit Haarlemse verslag.

EEN BLIJDE JEUGD

óók door het maatschappelijk werk van „HUMANITAS"

AMSTERDAM.

Weer is een propagandamiddel van de pers gekomen, na onze folder. Ons afdelingsbestuur kreeg de belangloze medewerking van Alb. Hahn jr. die bovenstaande tekening maakte voor een propaganda-ansichtkaart. Behalve de propaganda wordt ook onze financiële positie met deze kaart gediend. Op 1 Mei werden er reeds enige duizenden van verkocht. We gaan daar mede door op bijeenkomsten, in familiekring, enz.

Inmiddels staat het eigenlijke werk ook niet stil. De secties Reclassering en Kinderbescherming werden definitief opgericht op 24 April.

Voor beide breidt zich het aantal medewerkers(sters) en het werk geleidelijk uit. Zo ook bij dat der vrijwillige verzorging, waarvoor echter nog steeds nieuwe medewerkers(sters) welkom zijn.

Maandag 28 April sprak de heer K. Toornstra op een bijeenkomst, belegd tezamen met de A.J.C. en de Stichting Pol. Delinquenten. Uit zijn rijke ervaring vertelde de spreker over de praktijk van dit werk. Met grote aandacht werd door de, meest jonge mannen en vrouwen, naar dit diep-indringende betoog geluisterd. Een nabespreking gaf gelegenheid verschillende zijden van het vraagstuk nader te belichten.

Een 30-tal toezichthouders(sters) zal aan het werk dat hier te doen is gaan deelnemen. Dit is tegelijk een versterking van onze sectie Kinderbescherming. Op Zaterdag 31 Mei komen onze spreekuurhouders-(sters) weer bijeen voor een scholingsbijeenkomst o.l.v. mej. Stolk.

J. B.

NAMEN EN ADRESSEN VAN DE SECRETARISSEN DER AFDELINGEN

Aalsmeer: Mevr. J. Buys, Berkenlaan 33.

Alkmaar: Mevr. T. Smink, Corfstraat 15.

Almelo: Mej. N. Weltevreden, Begoniastraat 40.

Amersfoort: Hr. L. van Gelder, Schaepmanlaan 8.

Amstelveen: Hr. L. C. v. d. Lende, Smedemanplein 2.

Amsterdam: Hr. J. Boetje, Frederiksplein 46.

Apeldoorn: Hr. C. v. Donselaar, Kon. Lodewijklaan 82.

Arnhem: Hr. J. Miechels, Passavantlaan 48.

Bakkum-Castricum: Mej. W. F. Neuteboom, Julianastraat 5, Castricum.

Bergen: Mevr. L. Schuil—De Leth, Buerweg 9.

Beverwijk: Hr. J. Davidson, Creutzberglaan 41.

Delft: Mej. Ir. J. M. Diehl, Oude Delft 175b.

Dordrecht: Hr. J. Zock, Patersweg 43.

Edam: Hr. J. Haan, Burg. Versteegsingel 12.

Eindhoven: Hr. J. Varkevisser, Hagekampweg 48.

Enschede: Mej. N. E. Gorter, Oliemolensingel 21.

Groningen: J. Wagenmakers, James Wattstraat 5.

Haarlem: Hr. F. H. W. Vliegen, Jan Haringstraat 53.

Den Haag: Hr. J. C. Palm, Verl. 2e Braamstraat 36.

Den Helder: Hr. P. J. Kroonstuiver, Anemonestraat 35.

Hengelo: Hr. G. W. Landman, Troelstrastraat 97.

's-Hertogenbosch: Hr. W. W. Kaasjager, Mgr. Prinsenstraat 15.

Hilversum: Mevr. A. Rogge, Sterrelaan 52.

Landsmeer: Mevr. J. H. Wormgoor—v. d. Veer, Zuideinde 262.

Leeuwarden: Mej. P. Taekema, Halbertsmastraat 16.

Leiden: Hr. H. Zunderman Jr., v. 't Hoffstraat 3a.

Oegstgeest: K. Kruizinga, Endegeesterstraatweg 21.

Meppel: Hr. H. Assen, L. Springerlaan 35.

Rheden-Velp: Hr. D. Berger, Steenbakkersweg 30,

Rotterdam: Hr. W. B. L. Stemvers, Nobelstraat 45b.

Schiedam: Hr. W. Weergang, Stephensonstraat 1b.

Soest: Hr. K. de Haan, Beetzlaan 77.

Utrecht: Hr. J. Praas, Socrateslaan 32 bis A.

Velsen: Hr. J. Hühl, Litslaan 5, Santpoort.

Vlaardingen: Hr. L. v. d. Tempel, Binnensingel 84.

Woerden: Hr. K. G. de Klerk, Utrechtsestraatweg 91 E.

Zaanstreek: Mej. N. Boonstra, Zaanweg 121a Wormerveer.

Zwolle: Mej. H J. G. Leemans, Brederodestraat 119.

Correspondentschap Halfweg Zwanenburg: Hr. D. Immig, Iepenlaan 81.

N.V. DE ARBEIDERSPERS - AMSTERDAM